

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

ЗАТВЕРДЖЕНО

Приймальною комісією
Протокол № 6 від 4 березня 2020 р.

Голова Приймальної комісії
О. Г. Самойленко

ПРОГРАМА
вступного іспиту з географії

Рівень вищої освіти: бакалавр

Спеціальність: 014.15 Середня освіта (Природничі науки)

На основі: повної загальної середньої освіти або освітньо-кваліфікаційного рівня
молодшого спеціаліста

РОЗГЛЯНУТО та ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні Вченої ради

природничо-географічного факультету

Протокол № 5 від 02.01.2020 р.

Голова Вченої ради

_____ /Сенченко Г.Г./

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма вступного випробування з географії складена відповідно до програми ЗНО з географії та включає найважливіші розділи шкільних курсів “Загальна географія”, “Географія материків і океанів”, “Фізична географія України”, “Населення України та світу” та “Україна і світове господарство”, “Країни і регіони”.

Під час вступного випробування з географії абітурієнт має показати розуміння основних законів природи, закономірностей розміщення населення, галузей господарства, знання елементів географічної номенклатури.

Водночас він має продемонструвати своє вміння орієнтуватися в фактичному матеріалі, використовувати набуті знання на практиці, зокрема для пояснення особливостей розміщення підприємств тих чи інших галузей економіки, розв’язання картографічних задач тощо.

Попри те, що дана програма охоплює увесь курс шкільної географії, перевага надається питанням творчого характеру, які дозволяють перевірити не лише знання абітурієнтом фактів, подій, географічних об’єктів, а й уміння логічно мислити, виявляти певні закономірності у перебігу природних і соціально-економічних процесів.

Абітурієнти повинні знати:

- закономірності осьового обертання та орбітального руху Землі, їх наслідки та значення для процесів, що відбуваються в географічній оболонці;
- будову атмосфери та інших оболонок Землі;
- основні закономірності загальної циркуляції атмосфери, поняття про повітряні маси та атмосферні фронти;
- класифікацію кліматів Землі;
- внутрішню будову Землі і типи земної кори;
- основні структурні елементи земної кори;
- особливості еволюції геологічної історії Землі;
- форми, елементи форм та типи рельєфу, фактори рельєфоутворення;
- поняття про біосферу, закономірності поширення живої речовини на Землі
- структуру та різновидності ґрунтів, загальні закономірності географії ґрунтів;
- загальні географічні закономірності Землі;
- фізико-географічну характеристику всіх материків і океанів;
- географічне положення, рельєф, клімат та геологічну будову України;
- внутрішні води України, рослинний і тваринний світ;
- класифікацію ландшафтів України, фізико-географічне районування;
- економіко-географічне положення, природно-ресурсний потенціал та населення України;
- галузеву та територіальну структуру господарства України, її провідних міжгалузевих промислових комплексів;
- структуру та особливості розвитку АПК країни, транспорту та зовнішньоекономічних зв’язків;
- стан екологічної ситуації в Україні, регіональні відмінності у рівні її гостроти;
- економіко-географічну характеристику районів України;
- етапи формування політичної карти світу;
- типізацію країн світу за різними ознаками;
- закономірності розміщення природних ресурсів;
- особливості динаміки та природного руху населення світу;
- закономірності розміщення людей на Землі, особливості світових урбанізаційних процесів;
- характеристику світового господарства, його основних складових частин;
- характеристику галузей промисловості та сільського господарства світу, транспорту, зовнішньоекономічних зв’язків;
- особливості ЕГП країн і регіонів світу, економіко-географічну характеристику провідних держав світу.

Абітурієнти повинні володіти такими навичками та уміннями:

- користуватися географічними картами та атласами, визначати географічні координати;
- визначати за допомогою топографічної карти абсолютну та відносну висоти;
- аналізувати таблиці, тематичні карти, кліматодіаграми;
- встановлювати залежність між рельєфом та тектонічною будовою;
- характеризувати географічні пояси суші й океану за типовою схемою;
- давати характеристику географічного положення океану та материка за типовим планом;
- давати загальну фізико-географічну характеристику материків і океанів за типовим планом;
- виявляти закономірності географічної зональності материків, характерні особливості ґрунтово-рослинного покриву, тваринного світу;
- давати оцінку фізико-географічного положення України;
- зіставляти фізичну, тектонічну та геологічну карти, робити на основі цього висновки про взаємозв'язок між тектонічною будовою, рельєфом, походженням і поширенням корисних копалин;
- аналізувати ландшафтну карту і схему фізико-географічного районування України;
- будувати й аналізувати графіки динаміки показників природного руху населення;
- визначати показники міграційної рухомості населення, характеризувати розміщення населення певного району;
- оцінювати вплив природних і соціально-географічних факторів на розміщення галузей промисловості;
- аналізувати галузеву та територіальну структуру району (країни);
- аналізувати геополітичне положення країн і регіонів світу;
- характеризувати економіко-географічне та геополітичне положення України;
- аналізувати особливості розвитку та розміщення різних галузей промисловості та сільського господарства України;
- складати порівняльну характеристику економіко-географічних районів України;
- визначати роль і місце України, окремих країн та регіонів у світовому господарстві.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Під час оцінювання відповідей вступників рекомендується користуватися такими критеріями:

Бали	Критерії оцінювання
180-200	Знання, вміння й навички абітурієнта повністю відповідають вимогам програми. Відповідь ґрунтовна, абітурієнт вільно володіє матеріалом, логічно і послідовно його розкриває, оперує термінологією, знає закони та закономірності розподілу тиску і пануючих вітрів, географічної оболонки, знає типові плани характеристики природних та економіко-географічних об'єктів, вільно орієнтується у сучасних світогосподарських і суспільно-політичних процесах, вміє застосовувати теоретичні знання на практиці.
150-179	Рівень знань абітурієнта достатній. Відповідь ґрунтовна, викладення матеріалу послідовне та систематизоване. Однак при відповіді абітурієнт допускає певні неточності в трактуванні окремих питань чи проблем, у викладенні фактів, визначень чи понять, поясненні класифікацій, відчуває труднощі при проведенні теоретичних узагальнень, не дотримується чіткої схеми характеристики природних (географічні пояси, природні зони) та економіко-географічних об'єктів (економічний райони, країни), не супроводжую свою відповідь точними цифровими даними.
100-149	Абітурієнт виявляє задовільні знання фактичного матеріалу, в основному орієнтується у сутності питання чи проблеми, але не може достатньо аргументовано сформулювати висновки, провести певні узагальнення, розкрити взаємодію між різними природними явищами чи економіко-

	географічними процесами, відчуває значні труднощі у логічному викладенні змісту питання, недостатньо переконливо і впевнено висловлює свої думки.
0-99	Абітурієнт зовсім не орієнтується у сутності питання, не володіє необхідним понятійним апаратом, не опанував мінімуму географічної номенклатури, не знає найважливіших законів і закономірностей географічної оболонки, не може дати відповіді на додаткові запитання або відповідь відсутня.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. ЗАГАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ

Географія як наука, розвиток географічних досліджень. Географія як система наук. Об'єкт дослідження географічної науки. Поняття «геосистема». Рівні геосистем. Джерела географічних знань. Методи географічних досліджень. Пізнавальна та конструктивна роль географії. Розвиток уявлень про форму, розміри та рухи Землі. Найвизначніші географічні відкриття, видатні мандрівники. Вітчизняні вчені-географи. Сучасні географічні дослідження та їх значення.

Способи зображення Землі. Зображення земної поверхні на малюнку, плані, карті, глобусі, аерофотознімку та космічному знімку. Поняття «план місцевості», «географічна карта», «топографічна карта». Орієнтування за місцевими ознаками, поняття «азимут». Використання азимутів. План місцевості, його основні ознаки. Визначення напрямків на плані. Читання плану. Картографічні проєкції та спотворення. Елементи градусної сітки. Правила відліку географічної широти і географічної довготи. Визначення географічних координат, відстаней за градусною сіткою на глобусі. Способи картографічного зображення явищ на загальногеографічних і тематичних картах. Види масштабу. Способи вимірювання відстаней на географічних картах. Класифікація карт. Топографічна карта: проєкція, розграфлення. Прямокутна (кілометрова) сітка. Географічні і прямокутні координати. Основні умовні позначення топографічних карт для зображення об'єктів місцевості та рельєфу. Визначення на топографічній карті географічних та прямокутних координат окремих точок, географічних та магнітних азимутів, абсолютних та відносних висот точок. Значення карт у житті людини, суспільства.

Географічні наслідки параметрів і рухів Землі як планети. Геоїд. Показники руху Землі навколо своєї осі. Добова ритміка в географічній оболонці. Основні види часу. Визначення місцевого та поясного часу, перехід від місцевого часу до поясного. Пояси освітленості на Землі. Сила Коріоліса. Змінюваність висоти Сонця над горизонтом та тривалості світлового дня. Орбітальний рух Землі: основні характеристики, географічні наслідки. Причини зміни пір року.

Літосфера та рельєф. Внутрішня будова Землі. Поняття «земна кора», «літосферна плита», «тектонічні латформа», «складчаста структура». Типи земної кори, гірські породи, що її складають. Корисні копалини, їхня класифікація за походженням. Горотворення, геологічний вік. Внутрішні процеси, що зумовлюють зміни в земній корі та на поверхні земної кулі. Рухи літосферних плит. Землетруси. Вулканізм і вулкани, гейзери. Сейсмічні пояси Землі. Зовнішні процеси, що зумовлюють зміну земної поверхні: вивітрювання, робота вітру, текучих і підземних вод, льодовиків. Небезпека вулканічних, сейсмічних, гравітаційних (зсувних) процесів. Основні форми земної поверхні: гори і рівнини. Різноманітність та утворення рівнин на суходолі. Найбільші за площею рівнини світу. Різноманітність та утворення гір на суходолі. Найвищі та найдовші гори світу. Рельєф дна Світового океану. Значення рельєфу в господарській діяльності людини та вплив діяльності людини на рельєф. Унікальні форми рельєфу земної кулі, їх охорона.

Атмосфера та клімат. Поняття про атмосферу. Нагрівання атмосфери. Зміни температури повітря залежно від географічної широти місця і від висоти над рівнем океану. Тиск атмосфери і його вимірювання. Вміння користуватися барометром. Вітри та їх походження. Бризи, мусони, пасати. Водяна пара в атмосфері. Атмосферні опади та їх

утворення. Розподіл опадів на поверхні земної кулі. Вимірювання кількості опадів. Погода і клімат. Спостереження за погодою. Значення вивчення погоди для народного господарства. Залежність клімату від географічної широти місця, близькості моря, морських течій, рельєфу і висоти місцевості. Значення клімату в господарській діяльності.

Гідросфера. Поняття «гідросфера» та її основні складові. Запаси води на Землі. Світовий океан та його частини. Властивості вод Світового океану та причини їх відмінності. Водні маси. Рухи води в Світовому океані. Вплив атмосферних процесів на Світовий океан. Роль Світового океану у формуванні повітряних потоків у тропосфері. Життя в океанах і морях. Багатства вод Світового океану.

Води суходолу, чинники їх нерівномірного розподілу. Взаємозв'язок клімату і вод суходолу. Річка: річкова система, басейн річки, річкова долина. Найдовші річки. Взаємозв'язок геологічної будови, рельєфу і формування річкової мережі на території. Пороги і водоспади. Живлення, водний режим і робота річок. Озера, їх різноманітність за площею, походженням озерних улоговин, солоністю. Найбільші і найглибші озера земної кулі. Болота, особливості їх утворення та поширення. Штучні водойми і водотоки. Льодовики, особливості їх утворення й поширення. Утворення і поширення багаторічної мерзлоти. Підземні води, умови їх утворення і залягання в земній корі. Термальні і мінеральні води. Ресурсний потенціал Світового океану. Прісна вода як ресурс.

Біосфера та ґрунти. Поняття «біосфера», її межі. Складові біосфери, особливості їх поширення на земній кулі. Рослинність суходолу і океану. Тваринний світ суходолу і океану. Природні чинники існування ареалів поширення рослин і тварин на суходолі і в океанах. Типи ґрунтів. Карта ґрунтів. Вплив господарської діяльності людини на ґрунти.

Природні комплекси. Природні комплекси як наслідок взаємозв'язків між компонентами природи. Географічна оболонка - найбільший природний комплекс Землі, її межі та властивості. Загальні закономірності географічної оболонки. Сучасний етап розвитку географічної оболонки. Антропосфера. Природні зони Землі, їх особливості. Карта природних зон. Чинники порушення широтної зональності на планеті. Азональні природні комплекси. Зміна природних комплексів під впливом господарської діяльності людини.

2. ГЕОГРАФІЯ МАТЕРИКІВ І ОКЕАНІВ

Фізико-географічний огляд океанів. Загальні відомості. Геотектонічна будова та рельєф дна. Клімат. Гідрологічні особливості. Органічний світ. Природні ресурси.

Фізико-географічний огляд материків. Материки (континенти) й частини світу. Географічне положення материка, компоненти природи, природні ресурси, населення, політична карта.

Відкриття північно-західних берегів Америки. Відкриття Антарктиди. Вивчення Антарктиди. Загальні географічні закономірності. Оболонка Землі. Неоднорідність земної кори. Стійкі й рухомі ділянки земної кори й пов'язані з ними типи рельєфу, зміни обрисів материків. Клімат Землі. Циркуляція атмосфери. Загальний огляд кліматичних поясів. Взаємодія рельєфу і клімату та їх вплив на ґрунти, рослинність, тваринний світ. Зміна природних умов під впливом господарської діяльності людей, охорона природи.

3. ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ

Україна на карті світу. Фізико-географічне й економіко-географічне положення. Порівняння географічного положення України з положенням інших держав. Розміри території, морські та сухопутні кордони, прикордонні держави. Основні етапи формування території.

Природні умови і ресурси України. Рельєф, тектонічна, геологічна будова, мінеральні ресурси. Форми земної поверхні на території України. Простягання низовин, височин, гір, річкових долин. Карта України «Фізична поверхня». Основні тектонічні структури. Карта України «Тектонічна будова». Зв'язок рельєфу з тектонічними структурами. Геологічна будова. Неотектонічні рухи. Вплив геологічної будови та тектоніки на діяльність людини. Основні риси рельєфу, їх зв'язок з будовою літосфери. Геологічне літочислення. Геологічні структури. Складчасті області Криму й Карпат, платформенні області. Чинники виникнення несприятливих геологічних і геоморфологічних процесів та шляхи запобігання

їм. Корисні копалини, їх класифікація за використанням, закономірності: поширення на території України. Паливні корисні копалини. Діючі та перспективні басейни й райони видобування вугілля, нафти, природного газу, торфу. Рудні та нерудні корисні копалини: басейни, райони залягання та видобування. Мінеральні води та грязі. Проблеми раціонального використання мінеральних ресурсів

Клімат і кліматичні ресурси. Кліматотвірні чинники, що визначають особливості клімату. Повітряні маси, їх типи. Атмосферні фронти, циклони, антициклони і пов'язані з ними типи погоди.

Кліматична карта. Закономірності розподілу тепла і вологи (сонячна радіація, опади, випаровування, коефіцієнт зволоження, випаровуваність).

Кліматичні ресурси. Сезонні погодні умови та явища. Несприятливі погодно-кліматичні явища. Прогноз погоди за даними синоптичної карти; народними прикметами. Вплив погодно-кліматичних умов на здоров'я і господарську діяльність людини. Охорона атмосферного повітря.

Води суходолу і водні ресурси. Загальні гідрологічні особливості території України. Поверхневі води. Річки. Основні, річкові басейни та системи. Вплив рельєфу на річки. Характер течії. Падіння, похил річки. Вплив клімату на формування річкової системи. Живлення і режим річок, густина річкової мережі. Річковий стік, витрати води. Озера, їх типи. Болота, їх типи і поширення, причини заболочення. Водосховища та канали. Підземні води. Основні артезіанські басейни. Несприятливі гідрологічні явища і заходи запобігання їм. Водні ресурси України, шляхи їх раціонального використання та охорони.

Ґрунти та ґрунтові ресурси. Умови ґрунтоутворення, структура ґрунту, ґрунтові горизонти, родючість. Основні типи ґрунтів, закономірності їх поширення в Україні; Дослідження В. Докучаєва. Карта ґрунтів. Ґрунтові ресурси України. Зміни ґрунтів у результаті господарської діяльності людини. Заходи з раціонального використання й охорони ґрунтових ресурсів.

Рослинний і тваринний світ України. Різноманітність рослинності. Закономірності поширення рослинного покриву в Україні. Рослинні угруповання. Різноманітність тваринного світу. Закономірності поширення тваринного світу в Україні. Червона та Зелена книги України. Рослинні та тваринні ресурси, їх охорона і відтворення.

Ландшафти України. Ландшафт як просторово-цілісна система. Районування природних ландшафтів, їх відображення на картах. Карта «Ландшафти України». Антропогенні ландшафти. Рівнинні ландшафти, їх різноманітність. Природні зони України: мішаних лісів і широколистяних лісів, лісостепова, степова. Використання та охорона рівнинних ландшафтів. Гірські ландшафти Українських Карпат і Кримських гір, особливості їх зміни з висотою, використання та охорона. Природні умови і ресурси Чорного й Азовського морів, проблеми їх раціонального використання.

Природокористування. Використання природно-ресурсного потенціалу України. Основні види забруднень довкілля в Україні. Вплив екологічної ситуації на життєдіяльність населення. Природно-заповідний фонд України. Національна екологічна мережа. Охорона навколишнього середовища. Основні заходи щодо раціонального використання природних ресурсів та охорони довкілля. Природокористування в умовах сталого розвитку.

4. НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ

Демографічні процеси та статеві-віковий склад населення світу та України. Кількість та динаміка населення в світі та Україні. Природні, соціальні, економічні та екологічні чинники та просторові особливості природного руху населення у світі, в Україні. Демографічний перехід, його фази. Статеві-вікова, шлюбно-сімейна структура населення світу й України. Тривалість життя населення. Демографічне старіння населення. Характеристика демографічної ситуації в країнах за статеві-віковими пірамідами. Особливості демографічної політики у країнах з різним типом відтворення. Міграції, їх показники, чинники та вплив на відтворення населення і його перерозподіл у світі. Просторові тенденції міграційних процесів. Якість життя як чинник природного і механічного руху населення. Демографічні прогнози.

Розселення. Густота населення. Територіальні відмінності густоти населення в світі й Україні. Міські і сільські населені пункти, критерії їх розмежування в Україні та країнах світу. Класифікація міст за кількістю населення та функціями. Міське і сільське населення. Урбанізація, причини, що її зумовлюють. Відмінності в рівнях і темпах урбанізації в Україні і світі. Субурбанізація. Хибна урбанізація. Система розселення. Міські агломерації, поліси, мегалополіси. Світові міста. Особливості міських населених пунктів. Система розселення.

Етнічний склад населення. Релігійний склад населення. Етноси. Найпоширеніші мовні сім'ї. Однонаціональні та багатонаціональні країни. Національний склад населення України: особливості та регіональні відмінності. Національні меншини та етнічні групи, основні райони їх розселення. Релігія як явище культури. Світові релігії. Найпоширеніші релігійні конфесії в Україні.

Зайнятість населення у світі й Україні. Трудові ресурси. Кількість і якість трудових ресурсів Економічно активне населення. Зайнятість населення. Проблеми зайнятості населення.

5. УКРАЇНА І СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Національна економіка і світове господарство

Національна економіка. Національна економіка. Поняття «економічний розвиток» та його показники: валовий внутрішній продукт (ВВП), структура ВВП, індекс людського розвитку (ІЛР). Секторальна модель економіки країни. Форми суспільної організації виробництва. Чинники розміщення виробництва. Форми просторової організації національної економіки.

Світове господарство. Світове господарство (світова економіка), світовий ринок. Поняття «спеціалізація території», «міжнародний поділ праці». Типи економічних систем. Типізація країн світу за рівнем економічного розвитку і місце України в ній. Багаторівневість світового господарства, його структура за концепцією «Центр - периферія». Сучасні тенденції розвитку світового господарства. Глобалізація та регіональна економічна інтеграція. Транснаціональні, корпорації (ТНК) та їх вплив на функціонування міжнародної економіки. Глобальна економіка. Міжнародні економічні організації.

Первинний сектор господарства. Сільське та лісове господарство, їх значення в сучасному світі. Складники сільського господарства. Природні (земельні та агрокліматичні ресурси) та соціально-економічні чинники розвитку й розміщення аграрного виробництва. Землезабезпеченість. Сільське господарство світу. Географія основних зернових і технічних культур та виробництва продукції тваринництва. Зональність світового сільського господарства. Найбільші країни виробники та експортери сільськогосподарської продукції. Сільське господарство України. Структура сільськогосподарських угідь в Україні. Розміщення в Україні виробництва зернових і технічних культур, картоплярства, баштанництва, овочівництва, виноградарства. Розвиток кормової бази тваринництва. Структура та розміщення тваринництва. Зональна спеціалізація сільського господарства України. Гірські та приміські сільськогосподарські райони. Лісові пояси світу. Лісозабезпеченість. Лісове господарство в Україні.

Добувна промисловість. Показники ресурсозабезпеченості країн мінеральними ресурсами. Видобування вугілля, нафти і природного газу. Основні закономірності розміщення родовищ вугілля, нафти, природного газу. Найбільші в світі басейни й країни за видобутком кам'яного вугілля, нафти й природного газу. Основні й перспективні райони видобування кам'яного вугілля, нафти, природного газу в Україні. Шляхи покриття дефіциту палива в Україні. Видобування металічних руд. Основні закономірності розміщення родовищ металічних руд. Країни з найбільшими обсягами видобування залізних, марганцевих руд, руд кольорових, рідкісноземельних і благородних металів. Розвиток і розміщення виробництв з видобування залізних і марганцевих руд. Розробка руд кольорових металів. Видобування інших видів сировини в Україні та країнах світу. Експорт мінеральної сировини з України.

Вторинний сектор господарства. Виробництво та постачання електроенергії. Значення електроенергетики. Типи електростанцій. Паливно-енергетичний баланс. Електроенергетика світу. Найбільші країни-виробники та країни-споживачі електроенергії в

світі. Відмінності в структурі виробництва електроенергії на електростанціях різних типів у країнах світу. Електроенергетика України. Найбільші ТЕС, АЕС, ГЕС, ЛЕП. Використання відновлюваних джерел енергії. Експорт електроенергії з України.

Металургійне виробництво. Значення металургійного виробництва в господарстві. Сучасні технології виробництва чавуну, сталі. Комбінування в чорній металургії. Сучасні чинники розміщення підприємств чорної металургії. Кольорова металургія. Особливості технології виробництва та чинники розміщення підприємств з виплавки міді, алюмінію, титану. Металургійне виробництво світу. Найбільші країни-виробники та країни-споживачі чорних металів. Сучасні тенденції, розміщення виробництв чавуну, сталі, прокату. Найбільші країни-виробники та країни-споживачі кольорових металів у світі. Виробництво чавуну, сталі, прокату в Україні: домінуючі технології, сукупність чинників розміщення підприємств, основні центри, місце України на світовому ринку чорних металів. Основні центри виробництва кольорових металів в Україні.

Хімічне виробництво. Виробництв деревини, паперу. Виробництво будівельних матеріалів. Значення та особливості технологій хімічного виробництва. Чинники розміщення основних виробництв хімічних речовин і хімічної продукції, фармацевтичної продукції, гумових і пластмасових виробів. Хімічне виробництво в Україні. Основні центри виготовлення хімічної продукції та чинники їх формування. Найбільші країни-виробники мінеральних добрив, полімерів, ліків. Виробництво деревини й паперу: значення, особливості технологій та чинники розміщення підприємств. Виробництво деревини й паперу в Україні. Найбільші в світі країни-виробники деревини та паперу. Виробництво будівельних матеріалів в Україні.

Виробництво машин та устаткування. Роль машинобудування в сучасному світі. Різноманітність підприємств та чинники їх розміщення. Спеціалізація та кооперування у машинобудуванні. Машинобудування світу. Взаємозв'язок між рівнем економічного розвитку, регіону, країни і рівнем розвитку машинобудування. Найбільші країни-виробники літаків, легкових автомобілів, морських суден, верстатів, комп'ютерів, робототехніки. Машинобудування в Україні. Найбільші центри виробництва транспортних засобів, промислового обладнання, сільськогосподарської техніки, електротехнічної та електронної продукції.

Виробництво тканин, одягу, взуття, харчових продуктів. Особливості виробничого процесу та чинники розміщення підприємств, що виробляють тканини різних видів, одяг, шкіряно-взуттєву продукцію. Найбільші на світовому ринку країни-виробники та країни-експортери тканин, одягу та взуття. Чинники та центри розміщення текстильного, швейного, шкіряного, взуттєвого виробництва в Україні. Народні промисли в Україні. Чинники розміщення підприємств, що виробляють харчові продукти. Виробництво продуктів харчування в світі: сучасні тенденції, вплив глобалізації та національних традицій, взаємозв'язок з агробізнесом. Традиційні виробництва харчових продуктів окремих країн світу. Харчова промисловість в Україні. Особливості технологій та чинники розміщення підприємств буряко-цукрового, олійного, маслосироробного, плодоовочевоконсервного, рибного хлібопекарного, макаронного, борошномельного, круп'яного, кондитерського виробництв, розливу безалкогольних напоїв, мінеральних вод.

Третинний сектор господарства. Транспорт, його роль у національній економіці та формуванні світового господарства. Види транспорту, їхні переваги й недоліки, Транспорт світу. Країни, що вирізняються високим рівнем розвитку мережі залізниць й автомобільних доріг. Морські порти, їхній вплив на розміщення промисловості. Найбільші судноплавні річки світу. Найбільші аеропорти світу. Міжнародні транспортні коридори. Транспорт України. Залізничний транспорт - основний вид транспорту України. Найважливіші автомагістралі України. Водні шляхи, найбільші морські та річкові порти України. Повітряний транспорт. Транспортні вузли. Міжнародні транспортні коридори на території України.

Туризм. Туризм як складник національної економіки, його види. Чинники розвитку туризму в регіоні, країні. Туристична інфраструктура. Міжнародний туризм. Основні туристичні регіони світу. Країни світу з найбільшою кількістю об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО. Туризм в Україні. Особливості природних рекреаційних ресурсів. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО

в Україні. Туристичні райони в Україні.

Торгівля. Фінансові послуги. Комп'ютерне програмування. Наукова діяльність. Освіта. Охорона здоров'я. Торгівля як вид послуг, її форми, показники. Світовий ринок товарів і послуг. Основні напрями торгівельних зв'язків. Світова організація торгівлі. Регіональні зони вільної (NAFTA, ASEAN). Торгівля в Україні: структура експорту й імпорту товарів та послуг; чинники концентрації роздрібно торгівлі в населених пунктах, регіонах. Фінансові послуги. Світові центри банківсько-фінансової діяльності. Вплив глобалізації на розміщення фінансових установ. Країни-офшори. Особливості розміщення фінансових установ в Україні. Роль науки й освіти в суспільстві. Форми просторової організації наукових досліджень та освіти: технополіси, технопарки. Найвідоміші наукові центри у світі та Україні. Аутсорсинг. Країни-лідери на світовому ринку комп'ютерного програмування. Аутсорсинг інформаційних технологій (ІТ-аутсорсинг) в Україні. Найвідоміші центри медичного обслуговування, лікувально-оздоровчого туризму в Україні та світі.

VI. РЕГІОНИ ТА КРАЇНИ

Європа. Азія. Америка. Океанія. Африка. (Економіко-географічна характеристика країн за типовим планом). Особливості економіко-географічного положення регіону, склад. Сучасна політична карта регіону: форми державного правління і територіального устрою країн, типи країн за рівнем економічного розвитку. Інтеграційні процеси. Міжнародні організації в регіоні. Природні умови і ресурси регіону. Населення регіону: демографічні процеси, природний рух, демографічна політика, структура населення, урбанізація, субурбанізація, рурбанізація, Світові міста в регіоні, міські агломерації, мегаполіси. Особливості економіки країн регіону. Первинний сектор економіки: основні райони видобування палива, рудної та нерудної сировини, сільське, лісове господарство. Вторинний сектор економіки: особливості розвитку переробної промисловості, індустріалізація, реіндустріалізація; основні осередки промисловості. Третинний сектор економіки: найважливіші міжнародні транспортні коридори та вузли, туристичні райони, фінансові центри. Зв'язки України з країнами регіону.

Країни світу: економіко-географічна характеристика. Німеччина. Франція. Велика Британія. Італія. Польща. Білорусь. Росія. Японія. Китай. Індія. Австралія. Сполучені Штати Америки. Канада. Бразилія. Єгипет. Південна Африка (ПАР). Економіко-географічна характеристика країн за типовим планом: місце країни у світі та регіоні; основні чинники, що визначають місце країни у міжнародному поділі праці (МГПП); система розселення; особливості, сучасного розвитку країни, секторальна структура економіки; домінуючі складники третинного сектору; промислові виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни; особливості аграрного сектору; характерні риси просторової організації господарства; зовнішні економічні зв'язки, зв'язки з Україною.

VII. ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА. СТАЛИЙ РОЗВИТОК.

Поняття про глобальні проблеми людства, причини їх виникнення. Проблема війни і миру. Проблема тероризму. Екологічна проблема. Сировинна й енергетична проблеми. Демографічна й продовольча проблеми. Проблема подолання відсталості країн, що розвиваються. Взаємозв'язок глобальних проблем. Роль світової громадськості та міжнародних організацій у їх розв'язуванні. Сталий розвиток — стратегія людства на XXI століття.

ЗРАЗОК ЗАВДАНЬ

Вступне випробування з географії проводиться у письмовій формі.

Кожен варіант включає чотири питання теоретичного змісту та 10 тестових завдань. За повну правильну відповідь на теоретичні питання абітурієнт може отримати 160 балів, за виконання тестів – 40 балів.

Зразок завдань для вступного випробування:

Міністерство освіти і науки України
 Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
 Факультет природничо-географічний

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
 Голова приймальної комісії
 НДУ імені Миколи Гоголя
 _____(ПІБ)
 « ____ » _____ 2020 р.

Завдання для вступного випробування з географії
 Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка
 Спеціальність: 014.15 Середня освіта (Природничі науки)
 Форма навчання: денна, заочна
 Освітній ступінь: бакалавр

Завдання теоретичного характеру
Правильність виконання кожного завдання цього блоку оцінюється у 40 балів

1. Назвіть головні кліматотвірні чинники. Розкрийте особливості їх прояву на території України.
2. Охарактеризуйте особливості демографічної ситуації в Україні. Якими причинами можна пояснити низькі показники народжуваності та високі показники смертності в Україні?
3. Дайте фізико-географічну характеристику материка Австралія.
4. Дайте порівняльну економіко-географічну характеристику галузей міжнародної спеціалізації Німеччини та Японії. Виділіть їх спільні та відмінні риси.

Тестові завдання

Кожна правильна відповідь на завдання цього блоку оцінюється у 4 бали

1. Основним критерієм виділення кліматичних поясів є:
 А – тип рослинності; Б – співвідношення тепла і вологи;
 В – тип ґрунтів; Г – типи пануючих повітряних мас.
2. Географічна широта вимірюється до:
 А – 90°; Б – 180°; В – 360°; Г – 120°.
3. У межах якої природної зони розташована частина території України:
 А – пустель і напівпустель; Б – степів; В – тайги; Г – перемінно-вологих лісів?
4. Який тип клімату характеризується літнім мінімумом атмосферних опадів і пересічною температурою найхолоднішого місяця від 0° до +8°:
 А – субтропічний мусонний; Б – тропічний вологий;
 В – субтропічний середземноморський; Г – помірний морський?
5. У межах України сформувалися кілька районів чорної металургії. Які саме?
 А – Побужжя, Донбас і Причорномор'я; Б – Придніпров'я, Донбас і Слобожанщина
 В – Донбас, Приазов'я і Придністров'я; Г – Донбас, Приазов'я і Придніпров'я.
6. Виберіть ту трійку країн, де всі вони входять до складу Європейського Союзу:
 А – Чехія, Угорщина, Україна; Б – Литва, Болгарія, Іспанія;
 В – Польща, Чехія, Македонія; Г – Швейцарія, Румунія, Словенія.
7. До басейну якого моря відноситься річка Західний Буг:
 А – Чорного; Б – Середземного; В – Північного; Г – Балтійського?
8. Скільки областей України мають спільний кордон із Румунією:
 А – три; Б – дві; В – чотири; Г – п'ять?
9. Установіть відповідність між інтеграційними масивами і країнами, які входять до їх складу:

1 – АСЕАН;	А – Киргизстан;
2 – НАФТА;	Б – Латвія;
3 – СНД;	В – Мексика;
4 – Європейський Союз;	Г – Малайзія.

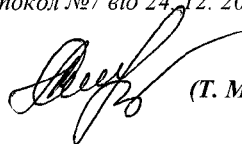
10. Як у міграційних процесах називають різницю між кількістю населення, яке виїхало з країни (регіону) і вїхало до неї:
А – рееміграція; Б – імпорт; В – сальдо; Г – мито?

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко В.М. Географія. Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів / В.М. Бойко, С.В. Міхелі. – Харків: СИЦІЯ, 2014. – 256 с.
2. Бойко В.М. Географія материків і океанів. Підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів / В.М. Бойко, С.В. Міхелі. – Київ: Зодіак-Еко, 2007. – 288 с.
3. Пестушко В. Ю. Географія материків і океанів : Підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закладів / В. Ю. Пестушко, Г. Ш. Уварова – К. : Генеза, 2007. – С. 264 с.
4. Кобернік С.Г. Географія материків і океанів. Підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів / С.Г. Кобернік, Р.Р. Коваленко. – Київ: Навч. книга, 2007. – 272 с.
5. Шищенко П.Г. Географія України. Підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів / П.Г. Шищенко, Н.В. Муніч. – К.: Видавничий дім "Освіта", 2011. – 240 с.
6. Масляк П.О. Економічна та соціальна географія України. Підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів / П.О. Масляк. – К.: Педагогічна преса, 2005. – 288 с.
7. Пестушко В.Ю. Географія: Підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / В.Ю. Пестушко, Г.Ш. Уварова. – Київ: Генеза, 2009. – с. 321 с.
8. Гілецький Й. Географія: Економічна і соціальна географія України. Підручник для учнів 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – 272 с.
9. Паламарчук Л.Б. Географія: підруч. Для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Л.Б. Паламарчук, Т.Г. Гільберг, В.В. Безуглий. – К.: Генеза, 2010. – 312 с.
10. Кобернік С.Г. Географія: підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. / С.Г. Кобернік, Р.Р. Коваленко. – Харків: Оберіг, 2010. – 304 с.
11. Дахно І.І. Країни світу: енциклопедичний довідник / І.І. Дахно, С.М. Тимофєєв. – Київ: МАПА, 2007. – 608 с.
12. Географія. Навчальний посібник для старшокласників та абітурієнтів / Я.Б. Олійник, П.Г. Шищенко, А.В. Степаненко, П.О. Масляк. – К.: Знання, 2007. – 455 с.

Схвалено на засіданні кафедри географії (протокол №7 від 24.12. 2019 р.)

Голова предметної екзаменаційної комісії

(Т. М. Шовкун)